

- SEARLE, JOHN R. 1979. *Expression and meaning*. Cambridge University Press, Cambridge.
- STENSTRÖM, ANNA-BRITA 1994. *An Introduction to Spoken Interaction*. Longman, London – New York.
- SZILI KATALIN 2002a. A kérés pragmatikája a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 126: 12–30.
- SZILI KATALIN 2002b. Hogyan is mondunk nemet magyarul? *Magyar Nyelvőr* 126: 204–219.
- SZILI KATALIN 2003. *Elnézést, bocsánat, bocs...* (A bocsánatkérés pragmatikája a magyar nyelvben). *Magyar Nyelvőr* 127: 292–307.
- SZILI KATALIN 2004a. A bókra adott válasz pragmatikája (Adalékok a szerénység megnyilvánulásához a magyar nyelvben). *Magyar Nyelvőr* 128: 265–85.
- SZILI KATALIN 2004b. *Tetté vált szavak*. Tinta Könyvkiadó, Bp.
- TSUI, AMY B. M. 1994. *English Conversation*. Oxford University Press, Oxford.
- VENDLER, ZENO 1972. *Res Cogitans. An Essay in Rational Psychology*. Cornell University Press, Ithaca (NY).
- VERSCHUEREN, JEF 1980. *On Speech Act Verbs*. John Benjamins, Amsterdam.
- WIERZBICKA, ANNA 1987. *English speech act verbs*. Academic Press, Sydney.
- WIERZBICKA, ANNA 1991. *Cross-cultural pragmatics: The semantics of human interaction*. Mouton de Gruyter, Berlin.

Speech acts and their empirical study

This study first summarizes the main questions that have arisen in theoretical approaches to speech acts, as well as the essential conclusions made concerning their role in pragmatics. The general goals and characteristics of empirical examinations into speech acts is then addressed. Attention is paid to the differences between intralingual and interlingual analyses, their connection to acts of politeness and interpragmatic, intercultural research. Due to her extensive analysis of common responses given to requests, apologies and compliments, the author emphasizes the simultaneously universal, yet also culture specific nature of speech acts, including the importance of extending such examinations to the field of discourse acts.

Keywords: discourse-completion test, request, refusal, politeness, speech acts.

SZILI KATALIN

Funkcionális pragmatika és kognitív nyelvészet*

1. Bevezetés. – Az utóbbi évtizedek nyelvészeti diskurzusairól nem csak az mondható el, hogy bennük a pragmatikai kérdések egyre inkább előtérbe kerültek, és ezzel összefüggésben a nyelvészeti pragmatikai kutatások is egyre kiterjedtebbé váltak. A fellendülő pragmatikai kutatásokat a megközelítések sokféle-

* A tanulmány az OTKA K-100717 (Funkcionális kognitív nyelvészeti kutatás) pályázat támogatásával készült.

sége legalább annyira jellemzi (l. erről pl. VERSCHUEREN–ÖSTMAN–BLOMMAERT eds. 1995; VERSCHUEREN–ÖSTMAN eds. 2009). A pragmatika egymástól eltérő, sőt esetenként bizonyos pontokon egymásnak ellent is mondó felfogásai közötti különbségek legfőképpen azzal magyarázhatók, hogy eltérő nyelvelméleti háttérfeltevéseket érvényesítenek. És mivel a különböző pragmatikafelfogások másban látják a nyelv lényegét, a nyelv használatához kapcsolódó problémákat is másképpen jelenítik meg, illetőleg a nyelv használatának is más jelentőséget tulajdonítanak a nyelv leírása tekintetében. E rövid áttekintésben – a saját pragmatikai kutatásaim elméleti kiindulópontjára, illetőleg egyik meghatározó kutatási irányára reflektálva – egyfelől a funkcionális kognitív pragmatika elméleti háttérfeltevéseit (2.), másfelől a hagyományosan pragmatikai kulcsproblémaként megjelenő deixis funkcionális kognitív kiindulópontú fogalomértelmezését (3.) vázoló fel. Az áttekintés jellemző vonása tehát, hogy a pragmatika helyével, szerepével és jellegével kapcsolatos kérdéseket – mind általánosságban, mind a deixis nyelvi műveletével összefüggésben – a kognitív nyelvészet kiindulópontjából fogalmazza meg (l. még erre TÁTRAI 2011).

2. A nyelvi tevékenység szociokulturális és kognitív feltételei. – A kognitív nyelvészet a formális nyelvészeti irányok alternatívájaként megjelenő funkcionális nyelvészet egyik nagy hatású irányzata, pontosabban iránykategyüttese (a funkcionális nyelvészetről l. LADÁNYI–TOLCSVAI NAGY 2008; a kognitív nyelvészetről l. KÖVECSÉS–BENCZES 2010, további szakirodalommal). A kognitív nyelvészeti modellek funkcionális karaktere abból következik, hogy – szemben a jellegadó formális irányokkal – a nyelvtant nem autonóm rendszerként értelmezik, hanem a beszédtevékenység felől közelítik meg. A nyelvi rendszer elemeinek működését a mindenkori beszélő nézőpontjából, természetes diszkurzív közegükből kiindulva, a jelentésképzésben betöltött szerepüket előtérbe helyezve mutatják be (TOLCSVAI NAGY 2010: 11–3). A kognitív nyelvészeti modellek tehát olyan használat alapú modellek (l. erről BARLOW–KEMMER eds. 2000), amelyek elutasítják a nyelvi rendszer és a nyelvhasználat dichotomikus szembeállítását. Mindez lényegileg érinti a pragmatika státuszát is, hiszen a pragmatika létrejöttét éppen a rendszer és használat dichotomikus szétválasztása motiválta. E formális kiindulópontból a pragmatika olyan nyelvészeti részdiszciplínaként nyert értelmezést, amely a nyelv használatához kapcsolódó, ennél fogva az autonómnak tételezett nyelvtan határain kívül eső jelenségeket írja le, illetőleg az ilyen szempontokat vonja be a nyelvészeti kutatásba, újabban egyre nagyobb hangsúlyt helyezve rendszer és használat dinamikus viszonyára (vö. KIEFER 1983, valamint NÉMETH T. 2006, további szakirodalommal). A nyelvtan autonómiáját határozottan elutasító funkcionális nyelvtanokban viszont – ahogy fentebb szó esett róla – már eleve nem válnak el élesen egymástól a grammatikai és a pragmatikai szempontok. Így a kognitív nyelvészet is abból indul ki, hogy a nyelvi tevékenységet folytató emberek elméjében a nyelvhasználat és a nyelvi rendszer szorosan, elválaszthatatlanul összekapcsolódik egymással. A pragmatika szempontjából mindez olyan következményekkel is járhat, amely akár annak

feloldódásához is vezethet, olyan értelemben, hogy a pragmatika a szemantika integráns részévé válik (l. erre LANGACKER 1987, 2008).

Am a kognitív nyelvészeti diskurzusból az ezredforduló környékén és azt követően több olyan elméleti munka is megjelent, amelyek – elsősorban bizonyos társaslélektani belátások hatására – a nyelv funkcionális kognitív leírásában a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt helyeztek a nyelvi megismerés társas (interakcionális, illetőleg interszjektív) alapjaira, illetve annak következményeire (l. pl. TOMASELLO 1999/2002, 2003, 2009/2011; SINHA 1999, 2005, 2009; valamint CROFT 2009; VERHAGEN 2007). E hangsúly-áthelyeződés jelenik meg a kognitív nyelvészet alapelveinek WILLIAM CROFT (2009: 413–4) általi újrafogalmazásában is:

a) A grammatikai szerkezetek és műveletek az elmében nem egyszerűen az általános kognitív képességeknek, hanem az általános társas kognitív képességeknek a megvalósulásai.

b) A nyelvtan szimbolikus, de nem egyszerűen a forma és a jelentés kapcsolatából jön létre, hanem azokkal együtt a jelentést konvencióként működtető közösség „szemiotikai háromszögéből” áll össze.

c) A jelentés nem egyszerűen enciklopédikus, hanem megosztott (shared) is egyben.

d) A jelentés fogalmi konstruálással jár együtt, ám e konstruálás lényeges jellemzője, hogy a kommunikációs igények kielégítését célozza meg.

Ahogy a fentiekből látható, a nyelvi megismerés társas jellegének hangsúlyozása a pragmatikai szempontok erőteljesebb érvényesítését is jelenti egyben. Így a crofti értelemben vett társas kognitív nyelvészet (CROFT 2009) termékenyen tudja hasznosítani annak a funkcionális pragmatikafelfogásnak az eredményeit, amely a pragmatikát mint a nyelvi tevékenységet a maga komplexitásában átfogó szemléletmódot (perspektívát) értelmezi (l. VERSCHUEREN 1999; vö. még CLARK 1996; TÁTRAI 2006). E funkcionális pragmatikai nézőpont jellegadó tulajdonsága ugyanis, hogy a nyelvhasználat kognitív és szociokulturális feltételeit együttesen, sőt kölcsönösen egymásra vonatkoztatva látatja, és a nyelvhasználatot társas megismerő tevékenységként írja le. Mindez természetesen nem csupán azt jelenti, hogy a pragmatikai szemléletmód érvényesítése nagy hasznára lehet a kognitív nyelvészeti kutatásoknak. A kognitív nyelvészet eredményei ugyancsak termékenyen hasznosíthatók a funkcionális pragmatikai kutatásokban, amely a kognitív nyelvészeti szempontok határozott(abb) érvényesítését vonja maga után (l. erre pl. SANDRA–VERSCHUEREN–ÖSTMAN eds. 2009).

A „Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés” című munkámban (TÁTRAI 2011) a fentebb vázolt lehetőségeket igyekeztem kiaknázni. A kötet – a funkcionális kognitív nyelvészet jelzett háttérfeltevéseit érvényesítve – abból indul ki, hogy a nyelv működése felfogható olyan epigenetikus interakcióként, amely az emberi elmék és a környezeti tényezők között jön létre. Így – elismerve a genetikai alapok fontosságát – a nyelvi képességek kibontakoztatásában és kamatoztatásában döntő szerepet tulajdonít a fizikai és a társas környezetnek is. Hangsúlyozza, hogy a nyelvi megismerés lényegileg függ attól, ahogy az emberek a saját testükből kiindulva megtapasztalják az őket körülvevő világot, ám

azt is kiemeli, hogy a világ fiziológiai megtapasztalása beágyazódik abba a szociokulturális praxisba, amelyet az emberek közös, diszkurzív tevékenysége alakít ki. A nyelvi megismerésnek e kettős, fiziológiai és diszkurzív megalapozottságával magyarázza azt, hogy az emberek képesek a világról szerzett tapasztalataikon megosztani, és e közös cselekvések révén az egyéb cselekvéseiket összehangolni. Így a jelentést sem mentális objektumként, hanem dinamikus folyamatként értelmezi. Olyan interszubjektív aktusként, amely a figyelemirányítás triadikus viszonyrendszerével jellemezhető. Ezzel összefüggésben azt is hangsúlyozza, hogy az interszubjektív figyelemirányítás során alkalmazásba vett nyelvi szimbólumok a dolgok és események megfigyelésének, megértésének egy adott perspektíváját is magukban foglalják. Pragmatikai szempontból pedig különösen fontosnak tartja, hogy a nyelvi szimbólumok perspektivikusságát a diskurzus megnyilatkozói a saját kontextusfüggő perspektívájukat érvényesítve aknázzák ki. Mégpedig annak érdekében, hogy adaptív módon kielégítsék saját maguk és a másik kommunikációs igényeit.

3. A deixis és az episztemikus lehorgonyzás. – Amennyiben az interszubjektív figyelemirányítást és a kontextusfüggő kiindulópontok érvényesülését a nyelvi megismerés jellegadó tulajdonságaként értelmezzük, a deixis nyelvi műveletének központi szerepet kell tulajdonítanunk a jelentésképzés dinamikus folyamatában (TÁTRAI 2011: 126–50; LACZKÓ–TÁTRAI 2012: 232–9; továbbá l. még TÁTRAI 2008, 2010; valamint vö. pl. MARMARIDOU 2000: 65–116; SIDNELL 2009). E funkcionális kognitív pragmatikai kiindulópontból – amely termékeny diskurzusba hozható a kognitív nyelvtan szemantikai motiváltságú deixismagyarázatával (l. erre LANGACKER 2002; BRISARD 2002; továbbá vö. STOCKWELL 2002: 41–57) – a deixis szorosan összefügg az episztemikus lehorgonyzás műveletével. Így a deixis olyan nyitott, prototípuselvű kategóriaként nyer értelmezést, amely a beszédesemény fizikai és társas világával (tér- és időbeli, valamint személyközi viszonyaival) kapcsolatos ismereteket mozgósító, azokat előtérbe helyező prototipikus deiktikus kifejezések (*én, te, itt, ott, most, tegnap* stb.) mellett azokat a nyelvi elemeket is magában foglalja, amelyek a főneveket és az igéket a diskurzusvilágban lehorgonyozzák. Főnevek esetében az azonosítás, a határozottság és a határozatlanság, illetve a mennyiség jelölői, igék esetében az idő és a mód jelölői funkcionálnak lehorgonyzó elemekként. E lehorgonyzó nyelvi elemek – hasonlóan a prototipikus deiktikus kifejezésekhez – kontextusfüggő viszonyítási pontok (referenciapontok) kijelölését teszik lehetővé a diskurzus résztvevői számára, mégpedig annak érdekében, hogy az alkalmazásba vett nyelvi szimbólumokat (konstrukciókat) azokra a világbeli tapasztalatokra (az ún. referenciális jelenetre, illetve annak határolt részeire) vonatkoztassák, amelyekre a közös figyelmük irányul. Ám a prototipikus deiktikus kifejezések és a főneveket, illetve igéket lehorgonyzó nyelvi elemek működése között akadnak lényegi, egymástól közel sem független különbségek is (l. TÁTRAI 2011: 144–50; LACZKÓ–TÁTRAI 2012: 232–9):

a) A prototipikus deiktikus elemek használata tér- és időbeli kontiguitáson alapuló deiktikus kapcsolatot teremt a közös figyelmi jelenet és a referenciális

jelenet között – a főneveket és igéket lehorgonyzó elemek alkalmazása viszont önmagában nem hozza létre, illetőleg nem profilálja ezt a relációt.

b) A prototipikus deiktikus elemek értelmezése megköveteli a résztvevők fizikai és társas világából származó kontextuális ismeretek feldolgozását – a lehorgonyzó elemek viszont csupán mentális kapcsolatot teremtenek a közös figyelmi jelenet résztvevői és a lehorgonyzott entitások között a referenciális jelenetben szereplő dolgok és események megfigyelését, megértését illetően.

c) A prototipikus deiktikus elemek a referenciális jelenet térbeli, időbeli és személyközi viszonyait (dimenzióit) teszik hozzáférhetővé – a lehorgonyzó elemek viszont nem a referenciális jelenet körülményeinek, hanem dolgainak és eseményeinek megjelenítésében, hozzáférhetővé tételében kapnak szerepet.

E problémakörhöz szorosan kötődik az a LACZKÓ KRISZTINÁVAL közös kutatásunk, amely arra keresi a választ, hogy a deiktikus kifejezéseként funkcionáló, ám a kategória prototipikus elemei közé mégsem sorolható harmadik személyű névmások (*ő, ők*), valamint a dologra mutató névmások (*ez, az; ezek, azok*) működésének milyen sajátosságai figyelhetők meg a magyar nyelvben, és hogy működésük hogyan értelmezhető egyfelől a prototipikus deiktikus kifejezések, másfelől az ún. nominális, azaz lehorgonyzott főnévi szerkezetek működéséhez képest (l. LACZKÓ–TÁTRAI 2012). A kutatás eddigi eredményei szerint e nyelvi elemek jellemzően nem funkcionálnak sem prototipikus deiktikus kifejezéseként, sem prototipikus lehorgonyzó elemekként:

a) A harmadik személyű deiktikus kifejezések (névmások és inflexiós morfémák) – szemben az első és második személyű deiktikus kifejezésekkel – azért nem prototipikus példányai a társas deixis kategóriájának, mert sikeres referenciális értelmezésük általában vagy geszturális vagy anaforikus (illetve kataforikus) használatot követel meg. Amíg a gesztussal kísért használatban – éppen a gesztus használata által – profilálva van a közös figyelmi jelenet és a referenciális jelenet közötti, tér- és időbeli kontiguitáson alapuló deiktikus kapcsolat, addig az anaforikus (és kataforikus) használat – a személyt jelölő nominális szerkezetekhez hasonlóan – nem profilálja ezt a kapcsolatot. A harmadik személyű formák ugyanis egyszerűen csak a beszédeseményen kívül eső szubjektumo(ka)t jelölnek.

b) A szintén geszturális vagy anaforikus (kataforikus) használattal jellemezhető dologra mutató deiktikus kifejezések ugyancsak nem prototipikus példányai a térdeixis összetett kategóriájának, már csak azért sem, mert – szemben a középpontban álló helydeixissel (*itt, ott, ide, oda* stb.) – nem képesek explicitté tenni azt a kontextusfüggő referenciapontot, amelyből kiindulva a referenciális jelenet térbeli, időbeli, valamint személyközi viszonyaira vonatkozó deiktikus kifejezések értelmezhetővé válnak (*én, itt, most*). Ennek legkézenfekvőbb magyarázata a nyelvi megismerést lényegileg meghatározó szubjektum-objektum szembenállás. A dologra mutató névmások a szubjektumokhoz közel, illetve tőlük távol lévő, de rajtuk mindenképpen kívül eső objektumokat jelölnek. A dologra mutató névmások önálló használatban a nominális (lehorgonyzott főnévi) szerkezetekhez hasonlóan működnek, ugyanakkor lehorgonyzó elemként a magyarban csak korlátozottan jelennek meg (l. erre az *e szék, ezen szék, eme szék, azon szék, ama szék*

konstrukciókat), sokkal inkább jellemző az a használatuk (l. *ez a szék, az a szék*), amellyel lehorgonyzott főnevek téri specifikációját hajtják végre.

A harmadik személyű névmások, valamint a dologra mutató névmások működése tehát azt mutatja, hogy a deixis és az episztemikus lehorgonyzás prototipikus megvalósulásai közötti átmenetként célszerű kezelni őket.

4. K o n k l ú z i ó. – E rövid és rendkívül vázlatos áttekintés a lehetőségekhez mérten a funkcionális kognitív pragmatika kiindulópontját és a deixis e kiindulópontot érvényesítő értelmezését tette reflexió tárgyává. Am emellett arra is érvelt kívánt hozni, hogy a pragmatikafelfogások már-már zavarba ejtő sokszínűségéből következő nehézségeket nem feltétlenül a kiindulópontok szintetizálása (rosszabb esetben az egyéb kiindulópontok negligálása), hanem a különböző kiindulópontok termékeny diskurzusba hozása, eredményeik dinamikus egymásra vonatkoztatása teheti kezelhetővé, amelyhez pedig nélkülözhetetlennek tűnik a saját kiindulópontához történő reflexív viszonyulás.

Kulcsszó: pragmatikai szemléletmód, társas kognitív nyelvészet, deixis, episztemikus lehorgonyzás.

A hivatkozott irodalom

- BARLOW, MICHAEL – KEMMER, SUZANNE eds. 2000. Usage based models of language. CSLI Publications, Stanford.
- BRISARD, FRANK 2002. Introduction: The epistemic basis of deixis and reference. In: BRISARD, FRANK ed., Grounding. The epistemic footing of deixis and reference. Mouton, Berlin – New York, xi–xxxiv.
- CLARK, HERBERT C. 1996. Using language. Cambridge University Press, Cambridge.
- CROFT, WILLIAM 2009. Towards a social cognitive linguistics. In: EVANS, VYVYAN – POURSEL, STEPHANIE eds., New directions in cognitive linguistics. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia, 395–420.
- KIEFER FERENC 1983. Szemantika vagy pragmatika? Nyelvtudományi Közlemények 64: 5–22.
- KÖVECSES ZOLTÁN – BENCZES RÉKA 2010. Kognitív nyelvészet. Akadémiai Kiadó, Bp.
- LACZKÓ KRISZTINA – TÁTRAI SZILÁRD 2012. Személyek és/vagy dolgok. A harmadik személyű és a mutató névmási deixis a magyarban. In: TOLCSVAI NAGY GÁBOR – TÁTRAI SZILÁRD szerk., Konstrukció és jelentés. ELTE, Bp., 231–58.
- LADÁNYI MÁRIA – TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2008. Funkcionális kognitív nyelvészet. Általános Nyelvészeti Tanulmányok 22: 17–58.
- LANGACKER, RONALD W. 1987. Foundations of cognitive grammar. 1. Theoretical prerequisites. Stanford University Press, Stanford.
- LANGACKER, RONALD W. 2002. Deixis and subjectivity. In: BRISARD, FRANK ed., Grounding. The epistemic footing of deixis and reference. Mouton, Berlin – New York, 1–28.
- LANGACKER, RONALD W. 2008. Cognitive grammar: A basic introduction. Oxford University Press, Oxford.

- MARMARIDOU, SOPHIA S. 2000. Pragmatic meaning and cognition. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.
- NÉMETH T. ENIKŐ 2006. Pragmatika. In: KIEFER FERENC szerk., Magyar nyelv. Akadémiai Kiadó, Bp., 222–61.
- SANDRA, DOMINIEK – VERSCHUEREN, JEF – ÖSTMAN, JAN-OLA eds. 2009. Cognition and pragmatics. Handbook of pragmatics highlights 3. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.
- SIDNELL, JACK 2009. Deixis. In: VERSCHUEREN, JEF – ÖSTMAN, JAN-OLA eds., Key notions for pragmatics. Handbook of pragmatics highlights 1. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia, 114–38.
- SINHA, CHRIS 1999. Grounding, mapping and acts of meaning. In: JANSSEN, THEO – REDEKER, GISELA eds., Cognitive linguistics: Foundations, scope and methodology. Mouton de Gruyter, Berlin – New York, 223–55.
- SINHA, CHRIS 2005. Biology, culture and the emergence and elaboration of symbolization. In: SALEEMI, ANJUM P. – BOHN, OCKE-SCHWEN – GJEDDE, ALBERT eds., Search of a language for the mind-brain: Can the multiple perspective unified? Aarhus University Press, Aarhus, 311–35.
- SINHA, CHRIS 2009. Language as a biocultural niche and social institution. In: EVANS, VYVYAN – POURCEL, STÉPHANIE eds., New directions in cognitive linguistics. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia, 289–310.
- STOCKWELL, PETER 2002. Cognitive poetics. An introduction. Routledge, London – New York.
- TÁTRAI SZILÁRD 2006. A nagy esernyőcsel. A pragmatikai szemlélet alkalmazásának lehetőségei. *THL*₂ 29–35.
- TÁTRAI SZILÁRD 2008. Perspective and deixis in narrative discourses. In: TOLCSVAI NAGY, GÁBOR ed., Function and genres. Peter Lang, Frankfurt am Main, 257–70.
- TÁTRAI SZILÁRD 2010. Áttekintés a deixisről. *Magyar Nyelvőr* 134: 311–32.
- TÁTRAI SZILÁRD 2011. Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés. Tinta Könyvkiadó, Bp.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2010. Kognitív szemantika. Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- TOMASELLO, MICHAEL 1999/2002. Gondolkodás és kultúra. Osiris Kiadó, Bp.
- TOMASELLO, MICHAEL 2003. Constructing a language. A usage based theory of language acquisition. Harvard University Press, Cambridge (MA).
- TOMASELLO, MICHAEL 2009/2011. Mi haszna az együttműködésnek? Gondolat Kiadó, Bp.
- VERHAGEN, ARIE 2007. Construal and perspectivization. In: GEERAERTS, DIRK – CUYCKENS, HUBERT eds., The Oxford handbook of cognitive linguistics. Oxford University Press, Oxford, 48–81.
- VERSCHUEREN, JEF 1999. Understanding pragmatics. Arnold, London – New York – Sydney – Auckland.
- VERSCHUEREN, JEF – ÖSTMAN, JAN-OLA – BLOMMAERT, JAN eds. 1995. Handbook of pragmatics. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.
- VERSCHUEREN, JEF – ÖSTMAN, JAN-OLA eds. 2009. Key notions for pragmatics. Handbook of pragmatics highlights 1. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.

Functional pragmatics and cognitive linguistics

Functional cognitive linguistics encompasses a variety of descriptive models united by a core set of theoretical and methodological commitments. At the same time, functional cognitive models also vary in precisely what and how they are meant to investigate. Since the late 1990's, following research in social psychology and pragmatics, there has been a surge of interest in the social (interactional and intersubjective) basis of linguistic cognition and its implications for functional cognitive descriptions. This in turn has created a new demand for pragmatic research that is jointly focused on the cognitive and sociocultural underpinnings of language use as a social cognitive activity, highlighting their mutually supportive roles for meaning generation in context. The paper demonstrates the applicability of this kind of pragmatic perspective by a functional cognitive approach to deixis and epistemic grounding.

Keywords: pragmatic perspective, social cognitive linguistics, deixis, epistemic grounding.

TÁTRAI SZILÁRD

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Egy Weöres Sándor-vers szövegszerkezete*

1. Weöres Sándor Négy korál címen megjelentett verseinek II. számjelzetű darabja a Merülő Szaturnusz című könyvében jelent meg (Weöres 1968: 58); Weöres egybegyűjtött írásainak kötetében a mű első megjelenési helyének ezt a kötetet adja meg BATA IMRE (1970: II, 505). A szövegben szereplő számok természetesen nem a költőtől valók, hanem a kompozícióban szereplő egyes nyelvi elemek verssorok szerinti előfordulásainak feltűnései (megkönnyítendő a vizsgálatot, illetőleg annak követhetőségét).

*Ha^{1.1.} homlokban^{1.1.} drágakő^{1.1.} lakik^{1.1.}
drágakő^{2.2.} lánggá^{2.1.} emelkedik^{2.1.}*

*Ha^{3.2.} drágakőben^{3.3.} láng^{3.2.} lakik^{3.2.}
láng^{4.2.} homlokká^{4.2.} emelkedik^{4.2.}*

*Ha^{5.3.} lángban^{5.3.} homlok^{5.3.} lakik^{5.3.}
homlok^{6.4.} drágakővé^{6.4.} emelkedik^{6.3.}*

*Ha^{7.4.} drágakőben^{7.5.} homlok^{7.5.} lakik^{7.4.}
homlok^{8.6.} lánggá^{8.4.} emelkedik^{8.4.}*

*Ha^{9.5.} homlokban^{9.7.} láng^{9.5.} lakik^{9.5.}
láng^{10.6.} drágakővé^{10.6.} emelkedik^{9.5.}*

* A költő születésének centenáriuma.